

Po roku 1918 / vznik ČSR/ nastal priaznivý kultúrno – spoločenský rozmach Slovenska. Nová situácia v spoločnosti prispela k rozvoju školstva, vzniku rôznych vedeckých a osvetových inštitúcií, rastu kultúrnych a literárnych časopisov a pod.

Prvá svetová vojna otrasne zapôsobila na spoločnosť a zanechala ostré črty v psychike ľudí. Koniec vojny mal ohlas aj v umeleckých kruhoch. Spisovatelia sa zamerali najmä na tému vojny. Vo svojich dielach opisovali vojnové zážitky a zároveň protestovali proti vojne, snažili sa poukázať na jej zbytočnosť a nezmyselnosť.

Ďalšie témy prozaických diel sa dotýkali **spomienok na roky mladosti, povojnovej sociálnej skutočnosti, historických udalostí i súčasných problémov.**

Medzivojnová prozaická tvorba sa snažila o celistvé zobrazenie človeka v danej epoche tzn., že človeka zobrazovala ako súčasť spoločnosti a kladla dôraz aj na jeho vnútorný život. Do popredia sa dostala najmä problematika existencie človeka. Od predvojnovej literatúry sa odlišuje najmä tým, že **stráca národno – obranný charakter.** Zo žánrového hľadiska je pre vývin prózy charakteristický **vzostup románovej tvorby.**

Na literárnom živote sa zúčastňovali vedľa seba **tri generácie:**

1. Staršiu generáciu tvorili autori **pokračujúci v realistickej tvorbe**, ako napríklad **Kukučín, Tajovský, Timrava, Jége, Jesenský ...**

2. Pre strednú tzv. prechodnú generáciu bolo príznačné **experimentátorské úsilie.** Tvorili ju spisovatelia, ktorí vstúpili do literatúry v čase svetovej vojny, prípadne tesne pred ňou. Sem možno zaradiť **Rázusa, Krčméryho, Hrušovského, Hronského.**

3. Nastupujúca mladá generácia sa začala rýchlo diferencovať. Vytvorilo sa niekoľko **odlišných skupín**, spravidla zoskupených okolo literárnych časopisov / Svojeť, Mladé Slovensko, Pravda chudoby, Vatra .../. K najznámejším predstaviteľom patrili napríklad **Vámoš, Horváth, Letz, Jilemnický, Urban** a ďalší.

Z uvedeného vyplýva, že v medzivojnovnej próze **existovali dva prúdy:**

Prvý prúd sa snažil o zachovanie novelistickej a románovej tvorby v duchu **realistických tradícií.** Tvorivé nadväzovanie na literárny realizmus prebiehalo v troch líniách :

Prvou líniou je priame rozvíjanie realistickej tradície príslušníkmi **3. vlny slovenského realizmu.** Línia sa neprikláňala k zobrazovaniu súčasnej skutočnosti, ale autori sa obracajú predovšetkým **k historickým témam.** Radia sa sem spisovatelia **Ladislav Nádaši – Jége, Martin Rázus, Janko Jesenský** atď.

Druhú líniu predstavuje **sociálno – psychologický realizmus.** V tvorbe autorov reprezentujúcich túto líniu, **Mila Urbana a J.C. Hronského**, prevláda sociálna tematika. Zobrazujú obyčajných ľudí v dedinskom prostredí. Nespravodlivosť sveta, páchanú na týchto ľuďoch, sa autori usilujú prekonať prienikom do vnútra človeka. **Pohľad do vnútra človeka** je pre nich dôležitejší ako zachytenie skutočnosti vonkajšieho sveta.

Tretiu líniu tvorí **socialistický realizmus.** Autori zobrazovali **život pracujúceho človeka** v kríze hlbokého triedneho protirečenia. Umelecky a organizačne sa spisovatelia – intelektuáli združovali a formovali okolo časopisu DAV. Svoje diela uverejňovali v literárnej prílohe Pravdy chudoby Proletárskej nedele. K najznámejším predstaviteľom tejto línie patria **Peter Jilemnický, Fraňo Kráľ, Ján Poničan.**

Druhý prúd prijal nové umelecké smery a prúdy / naturalizmus, expresionizmus, naturizmus/. Dominuje v ňom **experimentovanie** v oblasti jazykovej a štylistickej. Do medzivojnovnej prózy začali prenikať lyrizačné tendencie.

Lyrizovaná próza je umelecký smer , ktorý vznikol v 20. rokoch 20. storočia a vyvrcholil cez 2. svetovú vojnu. Jej šíriteľmi sa stali spisovatelia, ktorí patrili do okruhu Mladého Slovenska a Svojeti. Chceli slovenskej literatúre „otvárať okná „ do Európy a popri tom sa neizolovať od domácich skutočností. Hlavnou príčinou vzniku lyrizovanej prózy bola **otrasená dôvera autorov vo všemocnú silu rozumu a ich snaha o obnovu citovosti v próze.** Objavila sa zatrpknutosť a nechuť k civilizačným javom moderného sveta a sklamanie z nových nepriaznivých spoločenských a mravných faktorov povojnového života.

Má tri vývojové stupne:

1. stupeň tzv. ornamentálna próza vychádza z expresionizmu tzn., že sa spisovatelia vo svojich dielach búria proti opisnému realizmu i proti konvenciám. Stvárnjú skutočnosť , v ktorej sa ožívajú city a pocity mladej povojnovej generácie. V dielach sa objavujú pesimistické a tragické nálady a životné pocity, nešťastné postavy i ostrý rozpor medzi ich vnútorným svetom a vonkajším usporiadaním spoločnosti. Jej dominantou je **lyrizácia jazyka a štýlu**, t.j. autori experimentujú s jazykom i slovom / ozdobnosť/. Takéto lyrizačné postupy boli príznačné pre tvorbu Jána Hrušovského, Gejzu Vámoša, Ivana Horvátha a iných spisovateľov.

2. stupeň lyricky tvarovaná próza – intenzita jej uplatnenia v tvorbe autorov je silnejšia u tých, ktorí do svojej tvorby vnášali motívy vízie / sna, predstavy/ a reality. Najsilnejšia je v tvorbe spisovateľov, majúci bližšie k zobrazovaniu sociálnych tém, najmä dedinských. Autori uprednostňujú psychologické námety a harmonické riešenie konfliktov. Jej dominantou je **lyrizácia postáv** / zobrazovanie psychických stavov postáv /. Patria sem **J. C. Hronský, Jozef Horák, Ján Bodenek** a iní.

3. stupeň – próza naturizmu - je spojený s autormi, ktorí vstupovali do literatúry v 30. rokoch 20. storočia – **Dobroslav Chrobákom, Margitou Figuli, Ľudom Ondrejovom a Františkom Švantnerom**.

Dominantou prózy naturizmu je **lyrizácia vo všetkých zložkách prózy a rozprávkovo – mýtický epický princíp**. Prijíma sa ako špecifický slovenský prúd.

Naturizmus / natura – príroda / je literárny smer, ktorý vznikol vo Francúzsku. Žiada návrat k prírode. Spisovatelia sa vracajú k všednému človeku a jeho každodennému životu v prirodzenom vidieckom či prírodnom prostredí. Zakladateľom smeru bol Francúz **Jean Giono**, ktorého dielo **Človek z hôr** priamo ovplyvnilo vznik naturistickej prózy na Slovensku / francúzsky regionalizmus/.

Slovenská naturistická próza má tieto znaky :

- Využíva prostriedky a postupy lyriky**, a to lyrizované opisy, personifikáciu, metafory, gradáciu, epitety atď.
- Hrdinovia sú často **výnimočné postavy**, konajúce vo výnimočných situáciách. Sú zobrazovaní ako organická súčasť prírody. Postava nie je tvorom spoločenským, nevie sa pretvarovať a koná podľa svojej prirodzenosti. Často nepoznáme jej rodinu, pôvod, miesto odkiaľ prišla. Autor zobrazuje vnútorný svet postáv. Postavy v naturizme sa prísne rozdeľujú na kladné a záporné.
- Autori sa sústreďovali na dedinského človeka žijúceho v dôvernom styku s prírodou, na česť, lásku, priateľstvo, domov a detstvo. Postavy sú s prírodou neodmysliteľne späté, a preto **príroda sa stáva priamym činiteľom deja** – vzťah človeka k prírode.
- Prostredie** mesta / civilizácie/ predstavuje zlo, skazenosť, nemorálnosť a odcudzenosť, preto prostredím naturizmu sú **odľahlé samoty** / hole, salaše, štíty, drevo-rubačské chatrče/, **lazy, horalské prostredie** a **dediny**. V dedinskom prostredí autori hľadajú záchranu pred rozháraným svetom.
- Základom diela nie je príbeh, ale **prienik do duše človeka**, ktorý pochádza z dediny alebo je bytostne spätý s prírodou.
- Postava, žijúca často ďaleko od ľudí, nemôže nadväzovať konfliktné vzťahy, ktoré by vytvorili dejovú líniu románu. Preto v próze naturizmu častými útvarmi sú **poviedka, novela a baladické útvary**.
- Východiskom tvorby bola **fantazijná mýtická až rozprávková predstava sveta** tzn., že próza má atmosféru záhadnosti, tajomnosti a rozprávkovosti.
- Základom deja je **konflikt dobra a zla**, rozprávkový konflikt, v ktorom vždy zvíťazí dobro. Autori veria vo víťazstvo dobra.
- Rozprávanie príbehu je v 1. osobe / ja- rozprávanie /, t.j. **subjektivizácia deja**.
- Do popredia vystupuje **vnútorný monológ**.

Iniciátor a prvý realizátor naturizmu bol **Ľudo Ondrejov**. Jeho naturizmus sa označuje ako folklórny, pretože do motívov folklórnej tradície / zbojníctva/ premietol osobné problémy i aktuálne spoločenské otázky.

Zhrnutie – medzivojnová próza	
<ul style="list-style-type: none"> - 1918 – 1945; stráca národno - obranný charakter, - celistvé zobrazenie človeka, kladla dôraz na jeho vnútorný život, <ul style="list-style-type: none"> - vzostup románovej tvorby - témy: vojna, spomienky na roky mladosti, povojnová sociálna skutočnosť, historické udalosti, súčasnosť, existencia človeka. 	
Realistické tradície nadväzovanie na literárny realizmus	Lyrizovaná próza experimentovanie
3. vlna slovenského realizmu - historické témy - L. N. Jége, J. Jesenský, M. Rázus	ornamentálna próza - lyrizácia jazyka a štýlu, - pesimistické a tragické nálady i pocity, - G.Vámoš, J. Hrušovský, I. Horváth
sociálno – psychologický realizmus - sociálna tematika, prienik do vnútra človeka, - Milo Urban, J. C. Hronský	lyricky tvarovaná próza - lyrizácia postáv, - sociálne témy, psychologické námety, - J.C. Hronský, J. Horák, Ján Bodenek
socialistický realizmus - život pracujúceho človeka, - Peter Jilemnický, Fraňo Kráľ, Ján Poničan	próza naturizmu - lyrizácia vo všetkých zložkách prózy, - rozprávkovo – mýtický epický princíp, - Ľ. Ondrejov, D. Chrobák, M. Figuli, F. Švantner - prostredie odľahlých samôt, výnimočné postavy, konflikt dobra a zla...

Kontrolné úlohy :

1. Charakterizujte spoločenské pozadie, na základe ktorého sa formovali nové literárne úsilia povojnového Slovenska.
2. Na aké témy sa zamerali spisovatelia slovenskej medzivojnovnej prózy ?
3. Načrtnite diferenciaciu autorov medzivojnovnej prózy.
4. Vysvetlite existenciu dvoch prúdov medzivojnovnej prózy a stručne ich charakterizujte.
5. Zovšeobecnite základné znaky lyrizovanej prózy.
6. Uveďte meno iniciátora a prvého realizátora slovenskej prózy naturizmu.